

Szira István*

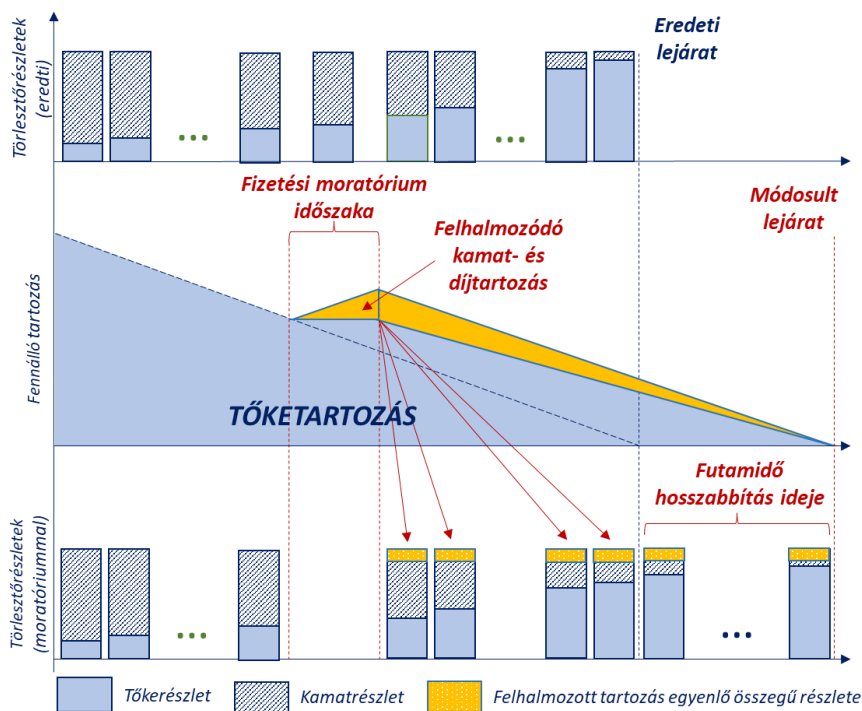
Nem hibáztak nagyot a bankok a lakossági moratórium kezelésénél

A 2020-ban bevezetett fizetési moratórium indulását követően az MNB számos felügyeleti és szabályozó eszközzel segítette a hitelintézetek jogszabályszerű működését. A téma kapcsán Fogyasztókat érintő gyakorlatuk ellenőrzésére tavaly témavizsgálatot is indított. A 2022 október elején zárult vizsgálat jellemzően kisebb hiányosságokat tárt fel, amelyek a moratóriumi szabályokhoz történő gyors alkalmazkodási kötelezettségre, valamint rendszertechnikai adottságokra is visszavezethetők. Az MNB a vizsgálat során – a feltárt körülményeket is mérlegelve – 9 hitelintézetnél összesen 18 millió forint bírságot szabott ki. A fizetési stop kapcsán sehol sem sérült lényegesen az ügyfelek érdeke, a feltárt kisebb problémákat a piaci szereplők gyorsan orvosolták.

A hiteltörlesztési moratóriumot 2020-ban a pandémia miatt, a gazdasági szereplők és a fogyasztók fizetési képességének várható nehézségeire tekintettel vezették be. A moratórium valamennyi 2020. március 18-án fennálló, lakossági és vállalati kölcsönszerződésre – ideértve a hitel- és lízing-szerződéseket is – vonatkozott azzal a céllal, hogy átmeneti időszakra az adósok fizetési kötelezettségére haladékot biztosítson.

A fizetési stop ideje alatt nem teljesített tőkerészletet, kamatot, valamint díjat a moratórium lejártát követően, a hátralévő futamidőben szükséges rendezniük az adósoknak. A jogszabályok ugyanakkor azt is rögzítik, hogy a moratóriumot követően a szerződésből eredő törlesztési kötelezettség nem lehet magasabb – ide nem értve a szerződés szerint kamatváltozásból eredő növekedést –, mint a moratóriumot megelőző törlesztési kötelezettség összege. Emiatt a szerződés szerinti futamidő megnövekszik. A moratórium annuitásos – azaz a futamidő során egyenletes törlesztésű (a változó kamatozástól eltekintve ugyanakkora összegű és rendszerességű) – hitelre gyakorolt hatását az alábbi ábra szemlélteti.

A fizetési moratórium hipotetikus kölcsön törlesztőrészletére és tőketartozására való hatásának sematikus ábrázolása

Forrás: MNB

Az elmúlt bő két és fél évben többször meghosszabbított fizetési moratórium 2020. március 18-tól 2020. december 31-ig, majd 2021. január 1-től 2021. október 31-ig tartó első és második időszakban a moratórium automatikusan, külön nyilatkozat nélkül (opt-in) vonatkozott a hitel-, kölcsön és lízingszerződésekre. A 2021 november 1-től kezdődő harmadik, majd 2022. július 31-től bevezetett negyedik időszakban a jogszabályi védőháló azonban már kifejezetten igényelni kellett. Csak a kiemelt társadalmi csoportba tartozók, illetve sérülékeny adósok élhetnek e lehetőséggel, amennyiben korábban igényelték és abban a harmadik időszak végéig bent maradtak. Az adós a moratóriumból való kilépésről bármelyik szakaszban dönthetett.

A rendkívüli intézkedéséként bevezetett fizetési moratórium a hitelintézeteknél is gyors alkalmazkodást, rendszerteknikai átállást tett szükségessé. Az intézmények oldaláról felmerülő értelmezési kérdéseket a Magyar Nemzeti Bank (MNB) számos iránymutatással segítette, valamint folyamatos felügyelési tevékenységében figyelemmel kísérte az adósok tájékoztatását, amelyeket szükség esetén javított is. Mindezek mellett az MNB több vezetői körlevélben is megfogalmazta a moratóriumot igénybe vevő adósok kezelésével szemben támasztott elvárásait, így például a moratórium időszaka alatt felhalmozott kamattartozás előtörlesztésének díjmentesen biztosítását.

A moratóriumi szabályrendszernek való intézményi megfelelés áttekintésére az MNB 2021. júniusában 16 intézményt érintő témavizsgálatot indított. Ennek fókuszában a szabályozás üzleti logikába való átültetése állt, amelynek részeként a felügyelet áttekintette a moratórium során felhalmozott tartozások megfelelő kezelésére és a várható futamidő-hosszabbítás kiszámítására vonatkozó gyakorlatokat. Az ellenőrzés a fizetési stop első és második időszakát érintette.

A moratórium a törlesztési kötelezettségek teljesítésére fizetési haladékot adott, ami egyben azt is jelentette, hogy a törlesztés elmaradása esetén nem kerülhet késedelembe az adós. A moratórium

kezdetével a hitelintézeteknek fel kellett függeszteniük hitelnyilvántartó rendszereikben a késedelem megjelenítését. Az MNB vizsgálata megállapította, hogy beállítási hiányosságok miatt két pénzügyi intézménynél mégis előfordult a késedelemi kamat felszámítása. Az adósok szűk körét érintő hibát ugyanakkor az érintett bankok még a moratórium első szakaszában orvosolták és megkezdték a tévesen felszámított összegek korrekcióját.

A moratórium az adósok hitelszerződéseiből fakadó törlesztési kötelezettségek teljesítésére biztosított haladékot, ugyanakkor a szerződésekhez kapcsolódó, de annak részét mégsem képező egyes fizetési kötelezettségekre nem. Az MNB három intézmény esetében azonosította, hogy azok a keretjellelű termékekhez kapcsolódó biztosítási díjakra is tévesen kiterjesztették a fizetési haladékot. Az érintett hitelintézetek ezzel ugyan az adósoknak a jogszabályokon túlmutató haladékot biztosítottak a fizetési kötelezettségekre, de ezzel egyben megnövelték a fizetési moratórium során keletkező tartozás mértékét. Mindez még inkább megnövelte a moratórium végével bekövetkező futamidő-hosszabbítást.

A jogszabályok alapján sok ügyfél számára az annuitásos hiteleknel felhalmozott moratóriumi tartozás a fizetési stop második szakaszának 2021. október 31-ei lejáratát követően válhatott – a hátralévő futamidőben, egyenlő részletekben – esedékessé. Függetlenül attól ugyanis, hogy az adós a második szakasz végéig moratóriumban volt, vagy abból korábban kilépett, a felhalmozott tartozás megfizetését csak e szakasz végét követően kellett megkezdenie.

Az MNB négy intézmény esetében azonosította, hogy már a moratóriumból való kilépést követően – azaz a 2021. október 31-ei lejáratot megelőzően – jogsértő módon elindították a moratóriumi tartozás beszedését és elvégezték a futamidő meghosszabbítását. Mindamellett, hogy egyes adósok a moratórium szabályrendszeréhez képest ezzel a megoldással jobban is járhattak, az intézmények a jogszabálytól történő eltérést az érintett ügyfelek ezirányú kérése nélkül hajtották végre.

Az MNB vizsgálata kiterjedt a 2021. szeptember 15-én közzétett rulírozó hiteltermékeket érintő jogszabályra is. Az erről szóló kormányrendelet alapján a pénzügyi intézményeknek a 2021. szeptember 16-tól számított 60 napon belül a moratóriumból kilépett hitelkártya-, valamint folyószámlahitel-szerződések esetében a moratórium során felhalmozott tartozás 11,99 százalékos kamattal történő átszámítását is el kellett végezniük, továbbá az átszámítást követően előálló, fogyasztónak járó összegek jóváírásáról is gondoskodniuk kellett. A kormányrendelet hatálybalépését követően a keretjellelű termékkel rendelkező, moratóriumból kilépő ügyfeleknél a kilépést követően 60 nap állt rendelkezésre az átszámításra, s ezt követően a tartozást 12 havi, egyenlő összegű részletfizetéssel kellett nyilvántartani.

Az intézmények többsége a jogszabályban rögzített határidőben teljesítette az átszámításra és a fogyasztóknak járó összeg visszatérítésére való kötelezettségét. Néhány esetben merült fel (pár száz ügyfélszerződést érintve) csekély határidő-túllépés és csupán egy intézménynél fordult elő nagyobb állományt érintő késedelem. Egy intézmény esetében a szükséges rendszerfejlesztések késedelme miatt a kormányrendelet hatálybalépését követően megszűnő, moratóriummal érintett keretjellelű termékeknél átmenetileg nem sikerült a 12 havi részletfizetést beállítani.

A jogszabály alapján emellett a moratóriumból való kilépésig terjedő időszakra alkalmazandó a kedvező, 11,99%-os kamatszint, az ezt követő részletfizetési időszakra azonban már nem. Az előbb említett intézmény ugyanakkor – rendszerfejlesztési késedelmére tekintettel – a fogyasztóknak kedvező megoldást vezetett be: a moratóriumból való kilépés napjától egészen a 12 havi periódus végéig a szerződés szerinti kamatnál kedvezőbben, 11,99 százalékkal kamatoztatta a moratóriumi tőke összegét.

A járványhelyzetre tekintettel megalkotott moratóriumi jogszabályok gyors reagálást tettek szükségessé a hitelintézeteknél, ugyanakkor az MNB témavizsgálata alapján látható, hogy a szektor alapvetően (kisebb súlyú hibákkal) meg tudott felelni a fizetési stop szabályrendszerének. Az MNB mindezek nyomán – a hibák súlyát, illetve a vizsgálat során a hibák javítása érdekében megtett intézkedéseket is mérlegelve – 9 hitelintézetre összesen 18 millió forint összegű bírságot szabott ki.

** A szerző a Magyar Nemzeti Bank hitelintézeti felügyeleti osztályvezetője*